

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petiti retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. — — — — — Plaća se sve unaprijed.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petiti retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. — — — — — Plaća se sve unaprijed.

Borba — naš zavjet.

Baš je bila jesen, kad u Topoli nedaleko mlina u kolibi Karagorgjevoj god. 1803. našlo se devet postarijih ljudi, devet narodnih junaka, koji odlučise o sudbini potlačene domovine. Odlučise da prvim proljetnim suncem zapodjenu borbu na smrt i život protiv Turaka. al ni proljeća ni proljetnog sunca ne mogoše da čekaju, kao kad moradoše trgnuti osvetni mač još iste one jeseni.

I tu počimlje narodna epopeja za oslobogjenje srpskog roba.

Od godine 1803. dalje ne bijaše više mira ni Srbinu ni Turčinu. Iz boja u boj, iz kreševa u kreševa, — tako je bilo sugjeno za dugi niz godina živjeti našem srpskom narodu u Srbiji. Života mu nije bilo bez borbe; život mu je uvjetovan borbom nejednakom i teškom. Šaka goloruke raje pregoni se bojnim poljem sa silnom i velikom imperijom turskom i ta šaka, grijana i vogjena velikom idejom oslobogjenja, učinila jedno istorijsko djelo, kojemu se pokoljenja dive i dala je je našem narodu slobodnu Srbiju.

Jedna odlučno i jasno začeta misao, uvjerenje o vrijednosti i jakosti moralnoj njenoj, zanos, koji uvjerenju, veličini i jezgri misli daje život i pokretnu snagu svojom toplinom, svojim vrućim plamom, svegjer u svako doba praviše čudesa. Samo toj silnoj, toj moćnoj energiji treba jedna jaka i vješta ruka, ruka odlučnog i uvjerenog vogje, koji da joj dade pravi smjer kretanja i pravo mjesto uspješnog djelovanja.

Junak od Topole, paž drugi od Takova bili su dar neba našem srpskom narodu, kad je ono početkom prošlog stoljeća zanosno pregnuo da mačem i krvlju piše epopeju sebi na vječnu uspomenu i slavu. Takove epopeje, obasjane suncem slobode, ne bi još nikome dano doživjeti nego našem narodu.

Kad bi nama (hoćemo da rečemo *onima*, koji drže u rukama sudbinu naroda) bilo dano uočiti sve one momente, u kojima je dijelom istorije energija i divska snaga našeg naroda pokazala svoje sposobnosti i rijetka svojstva, što no se kao dragocjene odlike duše, uma i fizičke ustrajnosti ispoljavaju svaki čas ovdje i ondje pri raznim narodnim podvizima i stradanjima, imali bismo nepresušno vrelo, da iz njeg crpimo nauku i uputu za sadašnjost i budućnost.

Našli bismo uz ostalo, da bez borbe, ustrajne i očajne nikad ništa ne dobiemo, a, što imamo, ne sačuvamo. Borba nam je zavjetna ostavština, i ona će naš narod — u okolnostima, u kojima je — pratiti dalje, dok jednog dana Hrvat i Srbin ne bude svoj na svome, dok se barjak narodne slobode ne razvije do krajnjih granica, gdje se naš jezik govori.

Da nije bilo borbe žilave i oduševljene, ne bi bilo Hrvata ni Hrvatske; da nije bilo borbe ne bi bilo današnje Srbije, ne bi Crnogore, ne bi Bugarske. Nama je borba zavjet.

Pa kad to znamo, moramo ići dalje ispunjavanjem tog teškog, al svetog zavjeta. Sad su teža doba.

Jedanput imamo samo jednu jedinu zapreku na putu ispunjavanja tog zavjeta. Borba za oslobogjenje bila nam je jedanput sa samom Turskom. Bila je teška, ali jednostavna i jednostrana. Sad je zamršenija i na više strana. Naš narod imade danas proti sebi svu Europu i njezinu humanitarnu lukavost i diplomatsku sofisticu vještinu. Sad Berchtoldi, sad Izvolksi, sad Kiderlen-Vehteri ili Betman-Helvegi (i kako se još zovu ovi zagovaratelji mirnog rata) upliću svoje vješte prste u potku i osnovu naše narodne sudbine, ne dajući nam da sataknemo i dovršimo pasmo narodnog oslobogjenja i napišemo zadnju stranicu narodne epopeje. Evropske velike države po advokatsku mrse

stvari na Balkanu, odgagaja ročišta, da što više koristi izvuku na naš račun, dok nas gole ne svuku.

A, hoćemo li mi čekati dok s nas svuku zadnji hajak?

Zavjetom nam je borba. Ona nam je dala život, ona će ga sačuvati i pojačati. Dalje neustrašivo! Ko čeka, gubi dane i prigode.

Naš narod na Balkanu mora uzeti odlučno sudbinu svoju u svoje ruke. Misao je jasna, ne treba je tek stvarati; zanos naroda je tu, ne treba ga grijati; volja je jaka i opća, — fali samo onaj od Topole ili Takova, pa da stane na čelo i jakom rukom otrije zastor na vratima naše budućnosti. Otvorite vrata, vojske će poći sa željom ponosom i slavom.

Narod mora biti svijestan svoje snage materijalne i moralne. Pravo istorisko, pravo prirodno, narodno na našoj je strani. Što nam još fali, što da čekamo? Pasivnost nije nikad bila dobra ni sretna; od nje trnu i zamiru uda narodna i narodi. Pred naše oči zauzljava se rukama lukave Evrope novi gordijski čvor.

Novovjekli Aleksandre, trgni plameni mač — sijeci gordijski čvor! Za njime stoji naša starina.

Jakim udarcem stvori — gotov čin! Tako se istorija gradi. Samo tako. Bar danas.

IV.

Za slovensko sveučilište u Trstu.

Odmah onda, kad se pokrenulo pitanje slovenskog sveučilišta, mi smo zauzeli svoje stanovište, i ono se nije slagalo sa željama slovenskih rodoljuba. Rodoljubi slovenski istakoše želju, da se i njihovu narodu dade sveučilište, a da mu sjelo bude u Ljubljani. Agitacija se vodila sva u tom smjeru i nikoga ne bijaše, koji bi drukčije mislio. Pošto je pak u isto doba bilo u pitanju i talijansko sveučilište i da se ono otvori u Trstu, rodoljubi slovenski oponirahu tomu, puštajući sjedište sveučilišta talijanskog svugdje samo ne u Trstu. Slovenski rodoljubi tom prigodom navukoše na sebe sav odium i nehotice vadiše za drugoga kesčenje iz vatre. To se najbolje vidjelo u zadnje doba, kad Nijemci napokon otkriše svoje karte.

Mi smo odmah uzali svoje stanovište u tom pogledu čisto i precizno. Pustismo pravo Talijancima, da sami odlučuju o mjestu sjedišta svog sveučilišta, a uz to istakoše kao jedino ispravno i zgodno mjesto za sveučilište slovensko grad Trst. Protiv Ljubljane, bijasmo za Trst. Isticisimo razloge, koji vojevahu za Trst i oni lijavu neospornu valjanu. U Trstu gradimo i gledamo grad važan za budućnost slovenskog i našeg naroda i svega jugoslovenstva, važan i od same Ljubljane.

Ni u pogledu narodnom, ni političkom, ni gospodarskom, pa ni kulturnom ne može Ljubljana imati prama Trstu ni deseti dio značenja ni u sadašnjosti, a kamo li u budućnosti. Trst je jedno središte već stvoreno, i to silom samih prilika, koje po prirodi samej, po naravnom teku stvari do toga dovode, dok Ljubljana to nije, niti će u tolikom opsegu ikada biti za Slovence same, još manje za sviju nas na Jugu.

Poduprti našim razlozima digosmo svoj glas onda protiv općeg glasa slovenskih rodoljubnih krugova, svjetujući, da bi se (još onda) imalo nastojati i tražiti, da se pitanje slovenskog (slovensko-hrvatskog) sveučilišta spoji sa onim talijanskog, da se jedno bez drugog ne smije da riješava.

Nijesu nas onda shvatili i neki digoše se protiv nas, osugujući naše postupanje kao nerodoljubno i vraćahu nam list zbog toga.

Citamo sad po novinama, da je mladi slov. li-

beral Vladimir Knatič izdao brošuru „Vseučilište u Trstu.“ (Zao nam je, što je još ne primismo.)

Donosimo ovdje, što novine pišu i donose iz te brošure:

„U brošuri se, pošto je prikazan kratki historijat toga pitanja kod Slovenaca, pledira za Trst kao sjelo budućega slovenskoga pravnoga fakulteta i, kasnije, čitavoga slovenskoga sveučilišta (naš kursiv op. N.), usuprot onih, koji bi slovensko sveučilište htjeli da imadu u Ljubljani. G. Knatič, ispravno, uzima kao gotovu stvar, da će u Trstu biti otvoren talijanski pravni fakultet. S pitanjem talijanskoga pravnoga fakulteta mora biti u vezi slovensko sveučilišno pitanje. Izmeđju oba mora biti junktim.

Razlozi, zašto Slovenci hoće baš u Trstu pravni fakultet jesu ovi: Trst je najvažniji trgovački grad Austrije i najvažnije gospodarsko središte Slovenaca i Jugoslavena. U Trstu imadu Slovenci manjinu, koja je veća od svakog slovenskoga grada. Na Trst, kao i na čitavu primorje, teži slovensko iseljanje, tu raste slovenski srednji sloj, utvrđuje se slovensko novčarstvo i poduzetništvo. Trst je kraj, gdje se počinje izvršivati praktično jugoslovenstvo. S tih uzroka i jer su u Trstu dani u domovini najbolji tehnički (pedagoški) uvjeti za visokoškolski studij, Trst je sveučilišni grad izmeđju svih slovenskih gradova najzgodniji.

Sve spomenute osobine grada Trsta dokazao je pisac, u svojoj brošuri, mnogim podacima i statističkim tabelama.“

Vrijeme nam je dalo pravo i mi se, radi same stvari, radujemo tome. Samo da ne bude kasno!

Iz omladinskih krugova.

Za Mladu Dalmaciju.

I.
Odvana nije bilo življega života u našoj omladini i nikada se nije toplije osjećala potreba velikoga ideala kao u posljednje vrijeme, koje će ostati historijsko radi komesarskih zuluna i praska prvoga atentata. Godina 1912. bit će za Hrvatsku datum, koji otvara novu epohu jer je tada jedan nov naraštaj počeo da razvija svoju ideologiju i da sprema djela ponosne svijesti i otporne energije. Formira se jedna nova duša, duša mlade Hrvatske, koja sobom donosi jednu pravilnu valutaciju monarhijskih odnosa; naime potpunu osudu sadašnjega položaja sužanjškoga i jedino tačno i smisleno shvaćanje nacionalizma, koji preko teorijskih i metafizičkih „jedinstava“ ide do praktičkog i pozitivnoga programa Ujedinjenja.

Po mišljenju nove generacije, jedinstvo je premisa, a ujedinjenje je posljedica; jedno je fakt, drugo treba da bude ideal; jedno je teorija, a drugo je akcija, i nezadovoljna omladina hoće da se preko statičkoga jedinstva popne do dinamičkoga ujedinjenja borbom i činom. Mlada Hrvatska ne može i ne smije da ideju unitarsku shvaća polovično, platonski, akademski ili frazerski, i zato je ona stilizovala svoje tendencije, koje ne mogu da budu samo pasivne, u program Narodnoga Ujedinjenja, ne samo „kulturnoga“, nego potpunoga.

Jer mi smo generacija velike narodne sinteze, i naš je zadatak integralni nacionalizam, bez popuštanja, bez koncesija, bez pocijepanosti. Iz svakog uvjerenja hoćemo da povučemo sve konsekvencije misli i djela, i mi ni u čemu ne možemo da ostanemo na po puta. Krajnje dosljedni, u radu za Naciju ne smijemo držati ništa odviše drskim ili pretjeranim ili nemogućim. Nakon foliko stoljetnih procesa beskonačne diferencijacije našega roda, mi loćemo jedan definitivan proces integracije, koji će sve različnosti lokalne, provincijalne, imenske i državopravne da stopi u širokoj har-

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLA- NE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PA- ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ. Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, m; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktiv- aj radi mnogih ajživahniji, naju- je, -duguje svoj

risiti, ako mogli alno čuvstvo, naći alijani bili psiho- iamo prema svom nego najvećma evo to je baza a.

na logično izviru, gi tijekovi unu- ke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko estellini objeloda- lia“ nekoliko čla- rugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kon- ra, nije nikad za- itanja i probleme je razlika izmeđju e bave ovim pro- cijonalista), samo ene stranke kon- života cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a starcu: žaljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvoj rirode momče je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvoreu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, ine poticao je vjigje-

OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cijenjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se

MARKO MARKOVINA

SPLIT
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda,

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škoton
Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU

moniji jedne narodne cjelokupnosti, što će sve pocjepanosti obuhvatiti i svesti na pravu mjeru kako jedan književni jezik, u drugoj razini, obuhvata sve različite individualnosti šarenih dijelekata i mjesnih govora. Hoćemo jedan narod i jedan državni oblik, jednu dušu i jedno tijelo, i kada to kažemo, jedva da nam treba spomenuti da tražimo slobodan narod i slobodan oblik države, slobodnu dušu i slobodno tijelo.

To je naša Svrha, koju istakosmo nad tolikim raspom stranačkih razmirica i nad općom ruševinom besmislenih separatizama. Mladost može da zagrijava samo ideal slobodne i ujedinjenje Hrvatske, koja se jednako može nazvati i Srbija i koja može da bude samo dio Jugoslavije. Samo jedna ovakva misao može da zagrije cio naš narod, i samo za takav cilj možemo da se svi mi Srbi i Hrvati od Drniša do Niša, od Milana Pribičevića do Ivana Meštrovića, od Dalmacije do Sumadije uhvatimo jednoga štapa postavši jedna šaka.

Za veličinu ovoga nastojanja mora da se ustane i žrtvuje cijela omladina Slovenskoga Juga, ali nada sve novi naraštaj Dalmacije, na koju je i rakovički mučenik gledao s ufanjem. Ako cio naš narod mora da bude ispunjen snom Meštrovića, koliko više mora da bude ovaj zapadni njegov dio, koji je rodio stvoritelje Marka i Miloša i obnovitelja naših slava i nadanja?

Krilata neobuzdanost Jadrana i koščata dinamika krša mogu da nam dadu moć otpora, koje drugi manje sretni i manje viteški srodni dijelovi nemaju.

Šibenik, 26. IX. 1912.

Augustin Ujević.

Naša omladina.

Gajeva je omladina bila nacionalno oduševljena, i taj mladi je, ali mlaki nacionalizam, izvršivši svoju misiju izginuo, da se preobrazi u banalni nacionalizam kafanarskih studenata i u patriotske tirade i govorancije lijehih i tustih, gnjilih i površnih mozgova. Prošli smo sve te faze, te osvanusmo pred ovim novim burnim vremenom, jačeg temperameta. U ovakvome niknuo je novi, mladi, zdravi i svježiji Nacionalizam, pun borbenosti i junackog srca, koji utire put Novim Idealima, koji nemaju u sebi one mlohavje i bastardirane gluposti, već on je: Novo Sunce, jarko i plameno, da ogrije naš narod Novom Radošću i ljepšim obdaru životom. Ovaj nacionalističan pokret izazvan je uslijed zadnjih događaja u našoj domovini, da izliječi ovu gnjilež, ovaj strahujući patriotizam, ovu vodenu i pustinjisku zastarjelost bez mladosti burne, bez osjećaja, ovaj tromi stadij. Ovo je Nova Omladina, novih osjećaja, ne onih prijašnjih generacija, već onih silnih impulzivnih osjećaja, koja su odraz naše rasne snage, naše jake duše, našeg mora i kraja. Svi omladinci, koji osjećaju srecem, cijelim, koji jako vole ovaj ispačeni narod, njegovu Radost i Pobjedu, — uhvatiše se u jedno kolo, emancipirajući se glupih tradicija stranaka i strančica, koje postoje, a stupivši u ovu mladu, jaku i ponosnu — *Novu Omladinu*.

Za Naciju!

Zvat će se glasnik nacionalističke omladine na primorju, koji pokreće mlada, smiona i sposobna sila, Vladimir Čerina. Oko tog almanaha okupljeni su svi sposobniji i mlagji naši nacionaliste. Izlaziće to mjesečno, a svrha će mu biti da *buči, diže i osviještava, da unaša svijetlost i žar Ideje Nacionalizma, Narodnog Ujedinjenog Vaskrsenja*. U danima patnje i ropstva gadnog diže se četa osvjetnika, da ruši i da gradi. U ozbiljnom i artistskom obliku nosit će literaturu srca i svijesti, slovo, veliko, krvavo slovo buduće Nacije.

Svi oni, koji simpatišu Idejom, kojima srce bije hrvatski, srpski i slovenački, dužni su da podupru i pretplatom i novčanim doprinosima *Akciju*.

„Slovenski Jug“.

U br. 65. „Hrvatske Zajednice“ (iz Amerike) čitamo ovu vijest: „U Odesi je počeo izlaziti subvencijom ruske vlade i slavenskog dobrotvornog društva, list pod gornjim imenom u jezicima: ruskom, hrvatsko srpskom, poljskom i češkom. Program mu je: ujedinjenje južnih Slavena na političkom, gospodarskom i kulturnom temelju.“

Augustin Ujević

bio je postao nazad nekoliko dana sužnjem austrijskih organa, pa listovi pišu, da se opet misli inscenirati neka „veleizdaja“. Praški „Narodni Li-

sty“ protestuju, da je to uapšenle bilo nezakonito. Megjutim naš se mladi nacionalista nalazi na slobodi. Izagnan je za 10 godina iz cijele Hrvatske i Slavonije. Jučer je bio u našoj sredini.

Nasljednici Petrovi.

U zadnjem broju (Aleksandar VI. i syphilis) u kratkom pregledu jedva smo mogli dati sliku onoga, što jest sada i što je bio moral u katoličkoj crkvi. Slijedimo „sv. oca“ korak dalje na njihovu putu, da vidimo, kako izgleda život onih, koji su naslijedili „sv. Petra“!

Između kardinala, koji su izabrali Urbana VI. papom, šestorica njih nastojahu osujetiti njegov izbor. Postavši Urban VI. papom dao je užasno mučiti sebi šestoricu neprijateljskih kardinala. Kad su ih doveli na mučilište reče Urban, *sveti otac: Mučite ih tako, da bih mogao čuti njihov telet!* Megjutim je papa čitao svojim vrhom i molio bregvijar, i istodobno slušao jauk svojih kardinala. Dakle, on je u isti čas ubijao i boga se molio. Pio II., koji takogdje spada ovamo, mazao je svoje tijelo i lice poput kakve rimske matrone ili naše „coquette“. Sisto IV., zloglasni ubica etablirao je u Rimu „burdel“, u kojemu je imao 20-30 bludnica, koje je poljeivao svojim kardinalima. Što je najinfamnije pako jest to, da je imao sina s vlastitom svojom sećom. Inocent VI. sastavio je tabelu poreza za oprostovanje grijeha; on je počeo parnicama protiv vještica, Juliji II. postao je simonijom papa. Bio je vojnik. U ratovima, koje je vodio, poginulo je do 200.000 ljudi. Julije Aleksandar Borgia sa svojom porodicom tako je poznat, da nije potrebe o njemu opširnije pisati. Leo X. prodavao je sve moguće, a nikada mu nije dostajalo novaca. *Pijanae, proždrlivac*, izdahnuo je bez sakramenata. U Rimu su ljudi sa sarkazmom o njemu govorili, da za to nije primio sakramenata, jer da ih je prodao. Klement VIII. iz porodice „Medici“ bio je zalosni diplomata, *laža*. Postao je kardinal stoga, što je dao svoju sestru sv. ocu Aleksandru VI. — papi. Svakako je zanimljiv i Julije III. kao sv. otac. On je s jednim kardinalom imao zajedničku suložnicu (konkubinu), a čuvara, koji mu je majmune pazio — dakle, običnoga derana, uzvisio je na dostojanstvo kardinala. Najinteresantnije je opet to, da iz življenja s konkubinom, koju je zajednički uživao s jednim kardinalom, ne znadjaše — koje je čije dijete. Za njegova vladanja bilo je u Rimu 40.000 bludnica. Kada su mu kardinali očitno prigovarali što je čuvara majmunu uzvisio na čast kardinala, on bi im tih i miran odvrćao: „Što ste na meni vidjeli, da ste me učinili papom?!“

Bilješke.

Prilog, koji izdajemo danas u našem listu, nastavak je naše kritike o nesnosnim prilikama i o gnjileži furtimaškoj, koja u zadnje vrijeme hoće da rastruje sve što je boljeg i poštenijeg u Omišu. Farizejskim, baš jezuitskim načinom, htjeli su da nam začepe usta, e da trulež omiška ostane i dalje svijetu neotkrivena na golemu štetu našeg narodnog razvoja i napretka u onome kraju.

Neki *Ante Grubišić*, trgovac omiški, poslao nam je kao „pristaša“ „H. P. N. S.“ neakve pismene informacije, po kojim bi mi tolože bili nasjeli furtimašima, kad smo pisali u „Naprednjaku“ o prilikama u Omišu.

„Boli me — piše trgovac Grubišić — i kao *vjerni pristaša* „H. P. N. S.“, za koju sam radio finacijalno i materijalno i za koju ću raditi, i ne mogu postati indiferentan kad čitam da jedan *moj* organ (bit će ga on kupio sa onim novcem, što vele da su kupili po Omišu da uštkaju štampu! Op. ur.) brani furtimaše. Uvjeran sam čvrstom nadom, da će To Ugl. Uredništvo ovaziti moje nepobitne činjenice, te da unapred ne će nasjesti, da poput drugih organa *moje* stranke postane branilac Omiške piljalke kapucina na Rijeci“ itd.

Na ovo pismo našeg *vjernog pristaše* odgovaramo u prilogu pram. dobivenim informacijama naših neodvisnih čestitih pristaša.

Pohvalno. Zemaljski odbor kraljevine Dalmacije u Zadru pristao je, da e. k. pokrajinsko školsko vijeće nabavi za sve dvorazredne i višerazredne škole u Dalmaciji po jedan istisak izašle knjige nakladom Adrije u Beču: *Manfred Makale, Zadnji popis pučanstva u Dalmaciji*.

Ovaj čin zemaljskog odbora pruža s jedne strane našem učiteljstvu te važne podatke na

uporabu, a potpomaže s druge strane publiciranje ovakvih djela, koja su za nas od neprocijenjive vrijednosti.

Bijeda vojnika. Kad bijah u Dubrovniku, gledah više puta na gruškom vježbalištu vojnike, kako se kine pod psovka i trudom. Osobito se u kavalirstvu ističe kapetan domobranske pukovnije Nussbaumer. Upravo do grozote muči vojnike svoje satnije, a obična nagrada su psovke. Želili bismo, da pozvane vlasti to urede u interesu naših jadnih vojnika.

Prosvjetom k napretku i slobodi!

Sve sumišljenike, kojima na srcu leži dobro i narodna kultura, ovijem putem pozivljemo da se pretplate na „Svjetsku“ i „Pučku knjižnicu“. Naša je svrha, da podignemo kulturni nivo hrvatskosrpskog naroda, te izdavanjem najboljih djela najkulturnijih naroda u hrvatskosrpskom prevodu i našoj javnosti omogućimo, da se upozna idejama savremenog civilizovanog svijeta. Kao što beletristika tako i sociologija, ekonomija, medicina, itd. dakle sve znanosti bit će zastupane u našim izdavanjima.

Svi prosvjetljeni narodi imaju već dugo vremena i „Svjetsku“ i „Pučku knjižnicu“, koje dopri nose prosvjetnom podizanju inteligencije i puka. Kulturni napredak bratskog češkog naroda usko je skopčan sa „Svjetskom knjižnicom“.

Godišnje izlaziće 12 kom. knjižnice, i to 6 kom. kao „Svjetska“, a 6 kom. kao „Pučka“. Prva „Svjetska“, koja je već u tisku (kod Narodne tiskare u Spljetu), iziće pod naslovom „Juzni Slaveni“, a tako isto i prva „Pučka“: „Prosvjetom slobodi!“ Godišnja cijena za „Svjetsku“ i „Pučku knjižnicu“ iznosi 6 kr. a plaća se unapred. Pretplate nek sa šalju na adresu: g. *Miroslav Keckskemety* — Split. *Polu prihoda ide u korist narodnih škola u otugjenim krajevima*. Napišite se osobito preko Oceana i u inozemstva preporučamo za pretplatu.

Doprinesimo u korist narodnih škola, podizimo se prosvjetno!

Prosvjetom k napredku i slobodi!

Split, septembra 1912.

Miroslav Keckskemety,
student i novinar.

Petar Drezgja,
nadaučitelj.

Vijesti iz grada i okolice.

Glupan o knjizi „Niz našu obalu.“ Cijenjeni gosp. uredniče! — Bezimeno čeljade napada u „Hrvatskoj Rieči“ moju radnju o Šibeniku u knjizi „Niz našu obalu“, jer da je puna uvreda proti gradu i njegovim prvacima. To čeljade ne kritikuje knjigu, jer za to nije doraslo, ono samo psuje i dreči, kao što obično čine životinje, a niti ne osjeća u sebi toliko snage, da se potpiše. Tko pročita knjigu, osvjedočit će se, da je pisana s ljubavlju i osjećajem ne amo prema Šibeniku, u kom sam živio tri godine, nego prema svim ostalim mjestima; s ljubavlju, koja imade prema svom narodu i prema svemu mnogo veći opseg, nego li to može zamisliti ograničena pamet bezimenog napadača. Ta ljubav vodila me je, dok sam pisao i zato se nemojte čuditi, da se za tobožnje uvrede, nanešene gradu i njegovim prvacima ne ću ispričavati, tim više kad držim, da je one psovke u „Hrvatskoj Rieči“ pisalo čeljade, koje sam u Zagrebu izbjegavao, jer sam bio dočuo, da je špijun. — Zahvaljujem Vam na usluzi i srdačno Vas pozdravljam.

Split, 25. IX. 1912.

D. v. Marin Bego.

Prostote pravaške „Hrv. R.“ radi djela „Niz našu obalu“ od M. Bega najbolje dokazuju, što sve može da producira niska, necivilizovana duša kojekakvih novinarskih šegrtu. Na osobiti, čisto svoj način, kritikuju pravaši D. r. M. Bega, mladog

VELIKA ZLATARIJA
GJURO PLANČIĆ
VIS STARIGRAD VELALUKA
BOGATO SNABDJEVENA PODRUŽNICA
52-40 - - ŠIBENIK. - - -

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač: vlastnik i tiskar: Pučka Tiskara

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petiti retku za više puta.

BROJ 2.

SE NE VRAĆAJU. -
POŠILJKE NEPLA-
NE PRIMAJU SE. - -
E RAČUNAJU 16 PA-
ETIT RETKU, A ZA
TA PO POGODBI.
NJA I ZAHVALE 20
A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.

Ijadica i drugovi

Prilog „Naprednjaka“ br. 41.

Gusarenja po Omišu.

Ima već prilično vremena, da se o nesnosnim prilikama u Omišu diže očajnički krik proti besdušnom i nepatriotskom izrabljivanju siromašnog naroda ove Općine sa strane nekoliko bijesnih paša omiških. Ti paše su vam: Milan Marušić, općinski načelnik i vojga „ekonomskog rada i pokreta“ na korist maloga puka u Omišu; Pero Franceski, formacista inače poznata „notarna kukavica“ ali junak u nagovaranju svjedoka; brat mu Lujo i Gianni te otac im Kvinto; Toni Grubišić osugjeni palikna (ovo je onaj tobožnji, vjerni pristaša H. P. N. S. koji je htio da — valjda posredovanjem istog onog klikaškog Bismarka: Don Bezića, kaponje omiških furtimaša — nasuka i naš list. „Slobodi“ na znanje! Op. ur.) i brat mu Piero, zet makarskog Klarića. Dinko (menego) Kuzmanić, osugjeni krivokletnik, inače općinski pisar i vijećnik te sluga Marušićeve „Štedionice“; zatim činovnik omiške „Providnosti“ i gospodarske zadruge Orco, utvrgjeni bulokradica, koji je sa raznih prljavština u spljetskom Sokolu morao iz toga društva šikati i Nikola Udovčić od krivijeh balanaca. Ovu četugu goni pred sobom u rat za krst časni i brk masni omiški Bismark Don Ante Bezić, nadutih obraza, pognuta vrata i oborenih očiju na ugojenu trbušinu. Pod malo kojom crnom mantijom krije se onako okorjela i činiška duša kao pod njegovom. Ništa svetoga i plemenitoga u toj duši. Sa najgorim neistinama nije štedio ni očinski ni sinovlji osjećaj u obitelji Jerka Skrivanića, napadajući je čas u „Hrvatskoj Kruni“, čas u „Hrvatskoj Rieči“ pod raznim pseudonimima: veritas, Nebojša, Anonimus, a ipak ta ga je obitelj za dugo godina hranila i njegovala ko svoje dijete za samih 60. Kr. Onda je bio u mizeriji. Danas je činovnik Marušićeve „Štedionice“, upravitelj „Providnosti“ i prima masni honorar; a to se ne bilježi nigdje, pa će vam oni sutra reći: „Evo naše knjige, mi Don Anti ne plaćamo ništa.“ On je i kapelan „Zakuća“ sela blizu Omiša. Vlada mu plaća i stan, koja je plata uvjetovana njegovim stanovanjem u Zakuću. No on tamo ne stoji, a ipak u tom smislu podnosi namirnice i tako vara državnu kasu za priličnu svotu, a tužbe proti njemu za prevaru idu u koš. Za to se on i razmeće, da dok mu je „Njekoga“ u Splitu, ne će proti njemu upaliti nijedna kaznena tužba. Inače u njegovom stolu ima i gol... ljubavnih pisama i afera i časnih sudova sa djevicama. Ovaj Bismark preuzeo je vodstvo na političkom polju u Omišu; piše članke pod raznim pseudonimima, stilom, kojim može da piše samo čovjek ograničene naobrazbe i slabog domaćeg odgoja. Ta dosta je Don Antu i pogledati: baš prava seljačina!

On i kukavica Piero Franceschi imaju ulogu organiziranja fakinaša u mjestu za razne provokacije i demonstriranja. Ta njima je potrebna ulica, da im čini ovacije, jer bez toga ne ide. Zaboravili smo i našega meštra i njegov rad ispod vode. Da se bolje uzmogne žrtvovati omiškom patriotizmu, zaboravio je sasvim na odgoj povjerenje mu djece, kao učitelju. Uslijed njegovih doskočica i barketa narod je općine omiške ostao u pitanju „Gubavice“ i „Sufida“ praznih ruku; ali zato su njemu i njegovim nabreknule kese. Inače, taj meštar zna davati vješto savjete, kako se insceniraju

napadaji, a poslije zna dobro previgjeti posljedice toga.

Svakako, dok je meštar u Omišu, nije treba ni da bude uvedena politička ekspositura; njega stoga nitko i ne pita, gdje mu je škola i odgoj djece.

A sad pregijmo na Milanovo vrhovno zapovjedništvo. On je načelnik općinski i upravitelj „Štedionice“, „Gospodarske Zadruga“ a činovnik „Providnosti.“ Drugi ljudi na upravi tih zavoda takogjer su općinski prisjednici ili vijećnici. I tako gospodin načelnik Marušić kao upravitelj štedionice sa ostalom upravom, a općinskim prisjednicima i vijećnicima, glasu je zaključak općinskog vijeća, da se nova zgrada Štedionice oprost i za deset godina poreza (spomenuti je zaključak glasilo, da se do svrhe maja sagrađene kuće opraštaju poreza, a pošto nije nijedna zgrada bila građena niti se mogla dogotoviti, nego ona „Štedionice“, to je onaj zaključak bio ad hoc: u interesu štedioničine zgrade). Dakle kao načelnik i prisjednici, glasuju zaključak na štetu općine i općinara, a na korist zavoda, u kojem su oni opet glave i najviše interesovani. Nije li ovdje očiti inkompatibilitet? Ipak takav zaključak odobrio je Zemaljski odbor produljivši samo rok gradnje do 31. decembra ove godine. Štedionica omiška, kojoj bi morala biti svrha, da mali puk učini štednji i da mu uz lake uvjete pruži novca, ta Štedionica prištednjama narodnim, a bez ičijeg pitanja, poduzimlje gradnju luksurioznog doma Štedionice za trošak od skoro 1/4 milijuna, a novac daje seljaku uz 7%, ako ne i više i onda ga bezobzirno gone na isplatu, nameću mu troškove, te ga tako sve jače stiskaju za grlo. „Gospodarska zadruga“ i općina — ovako kažu zli jezici, — dobavljaju iz vana žito, prosto od carine i mjesto da ga po dužnosti dijele bijednom seljaku uračunavši naravno troškove i transporta i zadruga, oni ga dijele pojedinim trgovcima, koji se tako obogaćuju prodajom, a vladu i narod oštećuju za nekoliko hiljada kruna godišnje. Tu službu vrši i toj je svrsi namijenjena i zadruga filjalka u Imotskom, a bog ti zna po kakvim zakonima može da opstoji kao takova, bez ovlaštenja i prijave na trgovačkom registru. Dividendi u toj „Gospodarskoj Zadrugi“ koliko nam je poznato, dosižu 9 i 10%. Znaju oni udesiti svoje knjige i izjave seljaka, da su primili žito, kako treba, pak tako uteći nadzoru financijske vlasti, da ih ne strpa s onu stranu brave... Pa kad se na sve ovo poštenu ljude krenu, da bez razlike reknu ovim nikogovićima i narodnim sisavcima: dosta je! — onda se pojavljuje i preuzimlje političku upravu Bismark Don Ante i siplje na poštenu svijet otrov svoje crne i činičke duše, e da obrani korito, na kojem se on i oni nikogovići goje. Uzdiže M. Marušića kao spasitelja i bogom poslana vogju Omišana; njemu su žrtve i patrioti oni njegovi opskurni pomagači i ako ne poznaju ni jezik naroda, za koji vele da je njihov, a hulje su im i lopovi oni, koji otvoreno i muški ustaju, da im strgnu crnu masku sa crnog obraza, jer im je iskreno žao naroda, iz kojeg su nikli i za koji osjećaju i jer ne daju, da mu krv sišu židovi, koji nikoše iz degenerisane rase propalih signorota venecijanskih.

Al' i ove stare griješnike radi svih tih zlodjela šćepa kadgod Pravda za vrat. I

onda se kopreaju i brane zubima i noktima da umaknu. Obaraju se na neovisne, stroge ali pravredne suce; proti njima denuncije, novine i sve blato ovoga svijeta: Nu zaludu! Mlagji suci posvećuju se svom zvanju sa nekim idealima; oni su svijesni, da strog, ali pravredni savjestan sudac služi ne samo državi, već i narodu. Stroge i pravredne osude, pravedan su bič, koji doprinosi mnogo saniranju nesregjenih i nesnosnih političkih i socijalnih odnošaja. Prošla su imena, kad su se osude od privatnika pravile, kad su se topili kazneni spisi, kad su se mijenjali zapisnici i ispiti svjedoka u spisima, bez da to znade sud u Omišu.

Tako ta klika omiška napada u prilogu „Hrv. Rieči“ čestitog mladog suca g. Draškovića, poznatog sa svoje objektivnosti i poštenja, jer da im on kroji „srpsku bratsku pravdu u Omišu.“ Htjeli bi da sud i pravdu strpaju pod svoju režiju, pa se blatom nabacuju na omiški sud. Šta rade vlasti na ovo, brane li ugled suda?

Po malo vam počimlje, moj Don Ante i družino popuštati čvrsto stegnuta maska na obrazu; već vam se može prilično zaviriti u oči, a kroz njih i u dušu i brzo će vam maska sasvim biti strgnuta, a onda će vam narod dobaciti u lice prezirni — pfui!

Nek se čuje i ova. Pučki sin u Br. 48. „Hrvatske Krune“ napada poštene obitelji i dobaciva im, da su Čuvajevе sluge, Čuvajevе štipendiste, kojima je drago da im se nešto dariva potrebe radi i koji po Omišu rade što hoće. Pogibeljni su to napadači, veli pučki sin. Stid i sram oblio tog pučkog sina — pametnoga don Antu! On je i opet onaj žindra, koji po mjestu vrši sve što se njemu hoće. On zna dobro i otkuda glagol „papati“ dolazi. Uprav iz one kuhine, u kojoj se on punih pet godina skoro muke masnih bokuna napapao. Da radi po mjestu ono što hoće, to je on sam pričao, a sigurno nije zaboravio, kad mu je ono komesar Persić pri jednoj premetačini u piscem stolu našao punu kutijicu tankih kožnatih kesica. Što je on s njima po Omišu činio i koga je on s njima u noćno doba napadao?! Valaj je ljudi i taj nasljednik Kristov pun ljubavi božje!

Na Malu Gospu bio je sajam u Zakuću. Svijeta se sjatilo sa svih strana. Tu se veselilo i mlado i staro. Vijale su se trobojnice, a megju tima bila je i jedna srpska. Kuratu valjda po befelu gradskih žlindruna, kopala je ona oči. Razvika se ko lav, zavesla svetim rukama, pa udri psuj i grdi one, koji su tu trobojnicu izvjesili. Sreća da su ga ljudi ismjehivali, inače bi ih bilo opet po tamnicama. I to su vam ljudi, koji drugome dobacuju da su pogibeljni. Zamislite framazunstva njihovog!

Konac sajma i zabave začini su ribari i fakini. Revući dovuko ih Lujo pred općinski dom, gdje su svaki po dva politra piva za nagradu dobili. Pitajte to famoznog Tona. Danas više, da on ni pare za to pivo ne će dati. Grjehota, jer su fakini ipak svoju izvrsno učinili, a pristaša im Mengo u zadnju zavrčio: „A sad ljudi pri rastanku ne mogu, a da ne kliknem našem nasljedniku pokojnog Bajamonta: Živio, živio, živio!“ Amen.

Napredni Omišani.

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktivaj radi mnogih ajživahniji, najuje, -duguje svoj

isiti, ako mogli alno čuvstvo, nači alijani bili psiho-samo prema svom nego najvećma evo to je baza a.

na logično izviru, gi tijekomv unu-ke. Nacijonaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko ustellini objelodalia“ nekoliko čla-rugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kona-ia, nije nikad za-itanja i probleme je razlika izmegju e bave ovim pro-cijonalista), samo ene stranke kon-života cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvoj virode momče je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za-ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na-o darovitom pastiru, iue poticao je vigje-

OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na nje-

MARKO MARKOVINA

SPLIT
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda.

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon
Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU

Dopisi.

Što ima i nema u Sinju.
(Slike i prilike iz naravi).

U predzadnjim brojevima cij. „Naprednjaka“ nabrojio sam čega po prilici ima, nema i — ako bog dobri dade, nikada ne će biti u Sinju. Zaboravih vam samo reći, da naši vatrogasci, Vukom — kapetanom na čelu, nemaju još kaciga i da se jedino stoga razloga ne pojaviše in corpore. Inače sav im je alat u potpunom redu. Zli jezici vele, da je D.r. Frano prigodom jedne vježbe pokisnuo ko livanjski pijevac, nešto od velika oduševljenja i vlastita samoprijegora za stvar, a nešto opet od prevelike solidarnosti društvenih štrcaljka. Svakako mi smo od onda, pa do danas sačuvani od bilo kakova požara, pa kad bi kojim sretnim slučajem u ovoj bujici crno-žutih i žuto-crnih političkih ideja u Sinju, kogod pronašao aparat za gašenje svakidanog požara u rodoljubnim lubanjama naših političkih prvaka, onda bi po našem mišljenju sve drukčije išlo u Sinju. Bi, kunem vam se na Fra Pajina Pegaza, koji je, kasajući za nekakvom „Sudbinom izdajice“ polomio jedan obje prednje noge!

U ostalom izvolite primiti na znanje, da je na na našoj općini nastala potpuna „upravnička“ anarhija. Načelnik, po starom običaju, otrpnuo nekamo u široki svijet, da se odmara na lovovi-jencima svojih velikih djela, a štovaoci iz bližnje i dalje okoline, njegove vele, da ga je na ovaj bronogi put spremio Antonije sa svojom „Austriacom u Sinju.“ Nema ko da čovjeka pozdravlja ovdje, pa zaletio se on u svijet, da pozdravlja druge.

Makarska.

Na znanje.

Neke pokrajinske novine raskrinkaše novog Nastić-Saula, a taj je sada premješten na ovdješnji porezni ured, pa stavljamo do znanja, da on nije rodom iz Makarske, već da je jedino oženjen sa kćerkom jednog prvaka stranke prava u Makarskoj. Gosp. zastupnik Mate Klarić za dođuće će izbore dobiti jedan glas više.

Upozorujemo pristaše napredne i hrvatske stranke, da se čuvaju tog Nastića broj II.

Skup građana.

**

Novosti sa bečkog kongresa.

Poznato glasilo šibenske Šušteršičeve bande bilo je javilo, da će njihov lakaj velemožni gosp. zastupnik grada Makarske Mato Klarić predvoditi Hrvate učesnike bečke komedije u Bečko Novo Mjesto na grob naših velikana Zrinskog i Frankopana.

Očekivali smo, da „H. R.“ objelodani najavljenju znamenitu Kobasicu šjor deputata, al uzalud čekamo.

Mnogi pitaju što je na stvari, al' eto kako se izrazi jedan njegov sekretar:

„Bio bi dragovoljno gosp. zastupnik predobio narod, al' ga nije mogao naći, jer svi oni, koji su učestvovali kongresu, prije su austrijanci, pa onda Hrvati“, a zapitan, zašto je šjor Mate pošao na kongres, odvrati: „Okolnosti su takove, da je morao!“ Tabló.

Kaštel Kambelovac.

Primamo od jednog seljaka:

Kada su ono lanjske godine bili općinski izbori, onda je naš sadašnji g. načelnik znao kritizirati staru općinsku upravu, te se je svak nadao, da će biti bolje, kada on bude načelnikom. Naše općinske stvari sada idu na gore od kada je postao gospodin Lovre (kako piše na njegovim posjetnicama) Bürgermeisterom.

Neka nam oprost gospodin načelnik po uvjerenja „naprednjak“, ako njegovo „naprednjaštvo“ kritiziramo u jednom naprednom listu. To činimo poradi toga što ne čekamo, da kojekakvi upru prstom na toga „naprednjaka“ i time za sebe izbiju kapital, nego sami hoćemo, da ozdravljamo i čistimo.

Mnogo se govori, kako se je kroz ovu godinu potrošilo silnog novca, a ipak se ne vidi ništa, u što je taj novac mogao biti uložen. Gospoda na općini kažu, da su mnogo potrošili za odlomak Kambelovca (sic!), a ja bih na to upitao gospodu, zar ne znaju, da trošak Kambelovca ide oa teret odlomka kambelovskoga kao što i novac dobiven na razne načine u Kambelovcu, pripada jedino kambelovskom odlomku, a megjutim izgleda, kao da su sada novac Lukšića i Kambelovca pomiješali. Pustimo za sada to, nego pitam ja gospodu, kada kažu, da su mnogo potrošili za Kambelovac, gdje je taj rad u Kambelovcu, ili su

zar potrošili cijeli novac za „acetilen“ što su ga užgali na „gospu od karmena“, da se bolje vidi pijanaj bandi što zalijevaše svoje želuca sve do rujne zore?! Sada gradi općina u K. Lukšiću u oboru općinske zgrade poštarski ured, koji zauzima prostor od nekih 10 m²; zgrada će biti bez ijednoga tavana, a kažu, da je proračunan potrošak od 10.000 kr. Megjutim su naši na općini imali 18. augusta drugu oveću pijanku, te se oko 2 sata posle ponoći skoro i potukoše, te pobjljuje „bratske skale“. Za sada dosta.

Naprednjak.

Lav N. Tolstoj

Knjižnica „Naprednjaka“
broj 2.

„ŽIVI TRUP“

drama u šest čina i dvanaest slika.

Cijena 60 para (s poštom 70 para).

Može se dobiti kod „PUČKE TISKARE“
D.r. V. Iljadica i drugovi — Šibenik.

Izobražen i napredan čovjek mora da pročita ovo krasno djelo velikog ruskog pisca.

Knj. „Naprednjaka“ izdala je još: D.r. T. G. Masaryk — govor o proračunu 1907, cijena 20 para (s poštom 30 para); br. 4.

Molimo naše predbrojнике da izvrše svoju dužnost napram lista, koji ima i svojih obveza, te da podmire zaostalu predbrojbu. „Naprednjak“, koji odvažno i odlučno zastupa napredna i demokratska načela, koji najživlje i bez obzira prama ikome brani pravice puka i interese naroda, održat će se jedino, kad svaki naprednjak bude držao, plaćao i širio list.

Širite „NAPREDNJAK“.

Obnovite pretplatu.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretpata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač vlastnik i tiskar Pučka Tiskara

Pretpata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po četiri retku; za više puta

BROJ 2.

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLA- NE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PA- ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.

Iljadica i drugovi

opće poznatog novelistu, vrlo uvaženog u Društvu Hrvatskih Književnika, koje je izdalo lanijske godine njegove „Pripovjesti.“ Mladi literat stekao je već najbolje priznanje na literalnom polju; brojne i najpovoljnije kritike izašle su o njegovim pripovijestima, koje se odlikuju osobitim živahnim stilom, snagom opažanja, pa se ne bi mi ni osvrnuli na prostote i rječtine „Hrv. R.“, kad se među onim rječtima ne bi krila baš razbojnička tendenca pravaša na općini šibenskoj: naime ta, da se gradjanstvo, osobito težake šibenske, razdraži proti mladjem bratu književnika, našem vrlom sumišljeniku D.r A. Begu, insinuirajući mu, da je on preko brata htio da šibenčane vijedja i krsti varvarima; da on uličarski psuje najbolje naše gragjane itd. Ne znamo koga je to ikada D.r A. Bego psovao; znamo naprotiv, da je svoju čast i poštenje znao uvijek — i viteški — braniti, dočim za urednika „Hrv. R.“ znamo, da je radi „uličarskog psovanja“ bio osuđen na 2 mjeseca, a tako i isti podnačelnik D.r Smolčić, bio je radi vijedjanja sudbeno osuđen na 1 dan, odnosno globu! Civilizovani pravaški kritičari upotrebi su dakle i čisto književnu radnju D.r M. Bega iz Splita u niske strančarske svrhe, ne bi li se osvetili njegovom mladlenu bratu stoga, što je M. Bego iznio u oštrim potezima i u šaljivom i duhovitom stilu krupne karakteristike, *karikature* i mizerije svih naših gradova (ne štedeći ni isti rodni Split, dosljedno svojim riječima, da se Splićanin ruga najprvo sebi, pa svima!); za njegovu nesreću (ili bolje sreću, jer mu je „Hrv. R.“ svojim pisanjem, u Šibeniku napravila najveću reklamu) dotakao se mladi književnik, opisujući Šibenik, kulturnih kaponja na općini šibenskoj, i njegovog mrkog i krivog pogleda i eto ti graje na njega i brata mu mladjeg, eto ti pogoda, prijepnja crnih slova itd. Ma, braćo kršćani, katolici, Hrvati ne psujte tako književnike i kritičare! Znaite li za slobodu štampe, govora, kritiziranja? Znamo, da vas objektivna kritika poznatog mladog literata, neinteresovanog, nepartajskog peče i boli više nego li svi naši novinarski članci i kritike; ali zar ste vi kupili pero D.r M. Bega (kao i još neka pera!), pa zahtijevate da vam i on poput Skalabrina opisuje velika djela i tobožnje zasluge vaše, kad — slučajno! — na svom prolasku kroz Šibenik, gdje je kao dječak učio pučke škole i odakle je crpio one svoje dojmove, nakon toliko godina nije — hvata vašoj upravi! — našao u Šibeniku ništa nova, radi čega vam je u svom djelu izdao svjedodžbu „da sve što grad ima, ima od prošlosti, a sadašnjost mu nije ništa donijela, osim industrije karbita i Rovina sukna, vojnički školski brod i brzojav bez žica.“

Ako ste čiste savjesti, čemu se uzrujavate, čemu one kompravenske kritike? Čemu dokazujete svijetu niski svoj odgoj i golotinju duše, sipujući na mladog književnika i brata mu pogrde i rječtine kao: „Ovan... kleponja... uličarski psuje... prostaci... bljutave, propale duše... zločinaci... braća Beee-go... jezičine... svinjarija... najpokvarenije ženetine!“ — ?!

Braćo katolici! Još smo vas jednom opomenuli, da budete pristojni i da ne spominjete neke beštije. Skoro vas ukorismo radi izraza „magareće glave“, a sad vas napastuje gjavo, nazivate brata katolika „Ovnom“. To nije ljudski, ko što ne bi bilo, kad bismo mi vašem mrkoglegji načelniku ili kom drugom rekli, da je janjac ili... koji stariji u rodu janjadi. Al' to ne ide. Ostavimo mi i ovne i janjce i... one druge. Budimo mi ljudi.

Naš prijatelj Jovo Margetić vjenčao se je s gosp.icom Dinkom Bettini u Spijetu. Naša čestitanja.

Preporučamo našem gragjanstvu, da što izdašnije podupre naše omladince, koji kupe knjige za prosvjetne svrhe u smislu osnivanja potrebitih knjižnica.

Vrhunac bezobraznosti. Sa drugim nazivom mi ne bismo znali okrstiti ono, što „Hrvatska Rieč“ piše u pretprošlu srijedu o izletu splitske „Težačke Sloge“, a što do zadnjeg broja ovog lista nijesmo ni bili pročitali.

Tako u prvom redu ne odgovara istini, da u vinograde nije došla niti polovica težaka, već je od 700 izletnika više nego 600 pošlo u polje, a ono ostalo bilo je u gradu većinom osoba, koje nijesu težaci i koji su došli radi zabave i nešto ženskih.

Druga je neistina, da su uz gosp. Štrekelja ostala samo dvojica ili trojica u polju. Pozivljemo se zato na svjedodžanstvo gosp. Štrekelja, koji je na jednoj glavici držao malo predavanje stotinama

splitskih težaka i koji se je upravo čudio tolikome broju. U ostalo nije ni trebalo, da svi ostanu uz gosp. Štrekelja, jer su splitski težaci osim njega imali uza se do 3 učitelja poljodjelstva, a k tome preko 50 šibenskih težaka, koji su ili pratili po polju u većim ili manjim skupinama.

Nije nadalje istina, da je izmegju izletnika bilo svagje zbog trobojnice i psovaka na adresu D.ra Smodlake. Uprava „Težačke Sloge“ bila je odlučila već od prvog časa, da izletu dađe strogo poučno značenje, te da se kani svakog stranačkog i političkog obilježja. Toga se je ona strogo držala. Budući pak da je to društvo svjesnih Hrvata, koje svoje hrvatstvo nosi duboko u srcu i iskazuje ga svojim čestitim djelima, držeći se i u tome čisto demokratskog uzgoja, više je nego naravno, da takovi ljudi zaziru od svakih parada. Na strani, sa koje nam ovi prigovori dolaze, vikli su, da svaku svinjariju polirivaju sa trobojnicom, pak se mi s toga tim prigovorima i ne čudimo.

Napokon je laž, da je bilo koji izletnik štogod govorio o D.ra Smodlaci. Ovaj je učito više dobra splićkim t žacima, nego li svi pravaški prvaci skupa.

Istina je, da na polasku nije bilo s naše strane skupnog opraštanja. I u tome smo se mi odazvali želji uprave „Težačke Sloge“, koja je išla za time, da zostane svaki svečani doček i oprost te svaka parada. Na parobrodu se je nošao samo koji pojedinaac, koji je bio došao, da pozdravi kojeg dobrog prijatelja. Na obali je bilo nasuprot više pravaša. Čudno nam je, da se oni diče, da sa obale nije bilo nikakvog odziva na pokliče splićana. Ta oni su vikali: Živio Šbenik! Živjeli Šibenčani! Živjele Šibenke! To je značilo, da ovi pokliči nijesu dopirali do srca šibenskih pravaša. Splićani su vikali takogjer: Živio Šbenik! Dolje Čuvaj! Pa zar ni ovi pokliči nijesu mogli, da oduševu pravaše? Znajući što su Splićani vikali, imali bi se naši pravaši sramiti, a kamo li dičiti sa svojim mukom! Braću Splićane molimo, da se ne osvrću na ovakovo pisanje prava kog libela a šibenskim pravašima nek oprostite, jer u stranačkoj zaslijepljenosti ne znadu, što govore ni što rade.

Pomozimo pogorelcima. U prošli petak oko 10 uri po noći planula je vatra u staji Belamarića Paške p. Grge iz Dubrave. Ogonj je uništio staju do temelja, u njoj preko stotine bala sijena, velika količinu slame i 40 glava ovaca i koza. Konji i goveda srećom se spasise, a bila bi izgorila i nova kućica uz staju, da nijesu priskočili u pomoć seljani i porušili komad krova i odijelili jedno od drugoga. Misli se, da je vatra nastala od toga, što su djeca onu večer pri svijeći vadili iz staje sijeno. Šteta se računa na 3-4000 kruna. Osigurano nije bilo ništa. Obična mana našeg seljanina.

Vijest o ovoj nesretnoj prigodi kosnula se nemilice svakoga, tim vi e, što je obitelj Belamarić poznata svima kao radišna, postena i čestita. Jedna ovaka prigoda je uništenje seljanskog stanja, jer četiri hiljade kruna izgubio, za malog je čovjeka isto, što i komarcu nogu otkinuti.

Pomagajmo se, braćo, uvijek u sličnim prigodama, pa tako i onu čestitu obitelj. Ko više, ko manje, dajmo i spasimo brata od propasti. Preporučujemo našim težacima i seljanima, da svoja dobra osiguravaju.

Kapetan Niko Bijelić. Ovih dana umro je u ovom rodnom mjestu ovaj odličnik i rodoljub, kakvi su rijetki. Svi, koji ga imahu sreću poznavati, oplakuju njegov gubitak.

Pokojni kapetan rodio se je u selu Kućistu, rodnom mjestu D.r Krstelja, te smrt njegova budi u nama neke uspomene, po našeg načelnika veoma tužne.

Kapetan Niko Bjelić poznavao je veoma dobro D.r Krstelja, te je i upoznao i vas šibenčane o lošem, pače veoma lošem karakteru ovoga „rodoljuba.“ Pokojnik bio je spravan to javno i pred sudom potvrditi. Sad o tome ne ćemo govoriti, dosta je sada reći, da u Kućistu kažu „Od Krstelja krsti se od njega.“

Doznajemo, da vjeroučitelj mjesnog realnog gimnazija kod svojih ili kod sebe — što je indiferentno — drži nekoliko gjaka na stan i opskrbu. Kojugod formu tome davao pomenuti vjeroučitelj, svakako je to po zakonu nedopušteno. Ovo iznosimo, budući ga poznamo kao najzadrtijeg klerikalnog agitatora, i jer nam leži na srcu mir i snošljivost gjaka, kod kojih fanatizam vjeroučitelja može proizvoditi samo mržnju i nered.

Cijenimo dakle, da će nadležna vlast uvažiti ovu našu primjetbu, te učiniti sve, da naš realni

gimnazij ne bude rasadnik mržnje i farizejizma, već ljubavi prama nauci i istini.

Obavijesti Uredništva.

Gosp. X. — Sinj. — Pisasmo vam.
Gosp. S. — Podgora. — Redom će ući. Zahvaljujemo.
Ur. „Jadrana“. — San Francisco. — Veseli nas vaša osobita pažnja.
Gosp. Gj. M. — Dubrovnik. — Radi cenzure skratismo.
Gosp. Josip Lovrić. — Knin. — Plaćeno do 30.-VI.-1913.

Mladić, apsolvirani gimnazijalac, dade realne gimnazije uz jeftinu cijenu. Spravan je podučavati i sve one, koji namjeravaju ući u I. razred. Obratiti se na uredništvo.

„SVOJ SVOME.“

UZAJAMNO OSJEGURAVAJUĆA
:: **BANKA «SLAVIJA» u PRAGU.** ::

NAJVEĆI OSJEGURAVAJUĆI SLAVENSKI ZAVOD.

PREPORUČA SE P. N. OPĆINSTVU OVAJ NAJVEĆI SLAVENSKI OSJEGURAVAJUĆI ZAVOD. UVJETI NAJPOVOLJNIJI RAVNATELJSTVO MISLI USPOSTAVITI ZASTUPSTVO U DALMACIJI. — VEĆ OSNOVANA ZASTUPSTVA: BEČ, BRNO, LJUBLJANA, LAVOV, ZAGREB, SARAJEVO I KRAKOV.

Uplaćeni kapital 200 miliona Kr.
Rezervni fond 60 miliona Kr. 3-3

SVOJ SVOME!

ZIMSKJE I LJETNJE MAJE

po uzoru ratne mornarice,

podgaće (mudante) iz same vune pletene kao i maje uz cijenu:

zimске maje po K 6-50
zimске podgaće po K 7—
ljetnje maje po K 3—

Šalje uz poštansko pouzeće

ANTE TRANFIĆ — PULA.

3-5

Za gjake. Jedna obitelj bez djece primila bi na stan i hranu dvoje gjaka iz bolje obitelji uz jeftinu cijenu. Poblži uvjeti kod uredništva lista. 2-3

NAJBOLJI ČESKI PROIZVOD

JEFTINE PERINE

1 kg. smedje dobre, ugladjene po 2 K., bolje po K. 2-40; prve vrsti pola bijele K. 2-80, bijele K. 4; bijele pahuljaste K. 5-40; 1 kg. vrlo fine, bijele kao snijeg, ugladjene od K. 6-40 i K. 8; pahuljica smedjih od K. 6 i 7; bijele, fine K. 10; najfinije pahuljaste sa prsiju 12 K. Ako se naruči 5 kg. šalje se franko.

Gotove postelje od crvenog, modrog bijelog ili žutog naukinga, jedna peča 180 cm. duga, 120 cm. široka sa dva jastuka svaki 80 cm. dug, 60 cm. širok, napunjena sa novim, smedjim trajnim pahuljastim perinama K. 16, na pola pahuljastih K. 20, pahuljastih K. 24; pojedine peče K. 10, 13, 14 i 16. Jastuka K. 3, 3-50, 4. Peča 200 cm. dugih 140 širokih K. 13, 14-70, 17-80, 21. Jastuka 90 cm. dugih 70 cm. širokih K. 4-50, 5-20, 5-70. Podpeče jakoga gradla 180 cm. dugih, 116 cm. širokih K. 12-80, 14-80.

Šalje se poduzetom počam od K. 12 franko. Izmjene su dozvoljene. — Za neodgovarajuće vraća se novac.

Potpune cijeničke besplatno. 1-15
S. BENISCH u Deschenitzu, br. 951 — Češka.

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktivaj radi mnogih ajživahniji, najuje, duguje svoj

visiti, ako mogli alno čuvstvo, naći alijani bili psihosamo prema svom nego najvećma evo to je baza a.

na logično izviru, gi tijekovi unuke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko estellini objelodalia“ nekoliko člarugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u konia, nije nikad zaitanja i probleme je razlika izmegju e bave ovim proicijonalista), samo ene stranke konživota cilj samoj vjlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od . sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj, iti preslice s konča- u vretencu izdupsti rno olova, za zvuci aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča n starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvaj rirode momče je po osjećanje forme i ičku inteligenciju. Zacića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iane poticao je vigje-

OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se

MARKO MARKOVINA

SPLIT
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda,

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon
Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU

OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cienjenom občinstvu da sam moj „Hotel Krka“ premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se je u zadnje vrieme nalazio „Hotel Velebit“ koji sada prestaje.

Preporuča se naklonosti starih prijatelja i cienjenog občinstva, koji će u „Hotelu Krka“ naći sve najmodernije konforte.

Sa veleštvnjem

FRANE CRLJENKO

MARKO MARKOVINA

SPLIT
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo
Peći i šparherda,

Eternita,
Cijevi, dimnjaka i pločica
keramike □

Stakala, prostih i ornamen-
talnih □

Papendeka tankog i debeloga
Zahoda poreulane i t. d. 42

OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon
Ispitani nadzidarski majstor u ŠIBENIKU

poduzimlje svaku vrst gradjevnih radnja i
popravaka. Specijalista u gradnji štednjaka
(Sparherda) i peći za sobe.

Poduzimlje čvrste radnje u cement beton
(Eisenbeton) bez potrebe željeznih greda, sa
posebnom kancelarijom za nacрте i trebov-
nike u kući Pasini put Suda. 29

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.

2.000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTO KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE

MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIE-
BANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.

PAPIRNICA

JURAJ GRIMANI

ŠIBENIK

Pribor za pisace strojeve svijuh sistema.

Razglednica i svih ostalih kancelarijskih predmeta. Svi školski risači i pisaci predmeti.

Gritzner Šivači Strojevi

Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju najbolji.

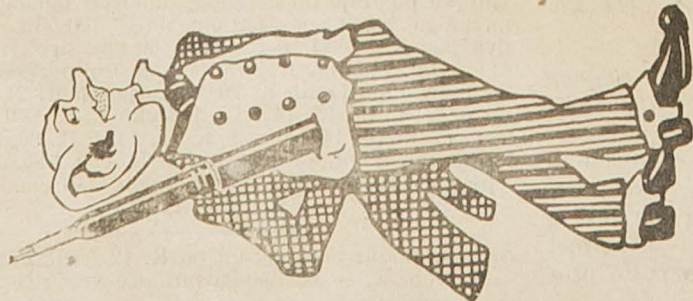
Gritzner Koturače

odlikuju se već od godina čvrstoćom i kvalitetom materijala.

Svakovrsne Igračke i Bijouterije.

52-43

Automatična olovka i pera

Centkala

PIO TERZANOVIĆ

Šibenik

Velika zaliha za ljetnu sezonu

MUŠKIH ODIJELA

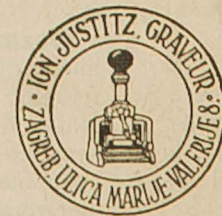
Najmodernijeg kroja uz vrlo

umjerene cijene

52-42

NE BOJI SE UTKAMICE.

PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA

pečata iz mjedi i gume za urede. — Tvornica email tabla i tablica.

Strojevi za numeriranje i t. d.

Glavno zastupstvo za Dalmaciju: 36

Petrić Ljubomir - Split